

TÉMA	ENZÝMY
Úloha 30:	Vplyv koncentrácie substrátu na počiatočnú rýchlosť reakcie: určenie V_{max} a K_m pre štiepenie močoviny ureázou
Princíp:	<p>Enzým ureáza (EC 3.5.1.5, $M_r = 480\,000$ g/mol) katalyzuje hydrolytický rozklad močoviny. Vznikajúci amoniak vytvára vo vodnom prostredí amónne katióny, čo zvyšuje alkalitu roztoku:</p> $\text{H}_2\text{N}-\overset{\text{O}}{\parallel}{\text{C}}-\text{NH}_2 + 3 \text{H}_2\text{O} \xrightleftharpoons{\text{ureáza}} \text{CO}_2 + 2 \text{NH}_4^+ + 2 \text{OH}^-$ <p>Ak sa stitujú vznikajúce hydroxylové anióny kyselinou, možno po určitom čase pôsobenia enzýmu stanoviť začiatočnú rýchlosť reakcie. Pretože rýchlosť enzýmovej reakcie značne závisí od koncentrácie vodíkových iónov, je potrebné pracovať pri konštantnom pH. Stálosť pH sa dosiahne tlmivým roztokom a titrovaním nadbytočného amoniaku v priebehu reakcie na indikátor s pH prechodom okolo 6,8 (pH optimum enzýmu). Vo vhodnej dobe sa reakcia zastaví prídavkom roztoku ortuťnatých iónov, ktoré inhibujú enzým. Aby sa zabránilo vyzrážaniu bielkovín ortuťnatými iónmi, a tým zakaleniu titrovaného roztoku, pridávajú sa ortuťnaté ióny v prítomnosti chloridu amónneho. Titruje sa na indikátor prechodu 4,4 až 5,4 (pH roztoku chloridu amónneho). Rýchlosť reakcie katalyzovanej ureázou so stúpajúcou koncentráciou močoviny najskôr stúpa, pri vysokých koncentráciách však dochádza k poklesu reakčnej rýchlosti vplyvom inhibície enzýmu substrátom. Enzýmová reakcia sa robí pri laboratórnej teplote; je však potrebné vylúčiť akúkoľvek možnosť zmeny teploty roztoku (napr. zahriatie dotykom ruky).</p>
Reagencie:	<ol style="list-style-type: none"> 1,44 % roztok močoviny 2,5 % roztok močoviny roztok chloridu ortuťnatého s chloridom amónnym (0,2 % roztok HgCl_2 zmiešať s rovnakým objemom nasýteného roztoku NH_4Cl. Pri pipetovaní používať bezpečnostnú pipetu s guľôčkou nad značkou!) roztok enzýmu (1 g čistenej ureázy – 150 jednotiek na 1 g – rozotrieť s malým množstvom rovnakých dielov glycerolu a 0,1 M fosforečnanového roztoku s pH 6,8. Doplniť zmesou glycerolu a fosforečnanového roztoku (1:1) do 100 ml a sfiltrovať cez skladaný filter. Roztok uchovávať v chladničke.) 0,04 % roztok brómtymolovej modrej v etanole (pK 7,1; oblasť farebnej zmeny pH: 6,0 – 7,6) 0,02 % roztok metylčervene v 50 % etanole (pK 4,95; oblasť farebnej zmeny pH: 4,2 – 6,3) 0,04 % roztok brómkrezolovej zelenej v etanole (pK 4,68; oblasť farebnej zmeny pH: 3,8 – 5,4) 0,03 M roztok kyseliny chlorovodíkovej
Materiál:	byreta s objemom 25 ml, titračné banky (7 ks), sklenené pipety s nastavcom
Postup:	Najskôr byretu naplníme 0,03 M kyselinou chlorovodíkovou. Potom do troch titračných baniek označených S ₁ (slepý pokus na prvé farebné porovnanie), S ₂ (slepý pokus na druhé farebné porovnanie) a V (vzorka) napipetujeme po 2 ml roztoku ureázy a pridáme po 10 kvapiek brómtymolovej modrej. Do titračných baniek S ₁ a S ₂ pridáme po 10 ml destilovanej vody a obsah premiešame. Potom do titračnej banky V rýchlo pripipetujeme 10 ml 1,44 % roztoku močoviny, obsah premiešame a súčasne zaznamenáme čas. Keďže sa obsah titračnej banky

<p>V v priebehu reakcie farbí na modro (dochádza k zvyšovaniu pH vznikajúcimi amóniovými kationmi), pH udržiavame konštantné dotitrovaním pomocou HCl za stáleho miešania tak, aby obidva roztoky (S₁ a V) mali rovnaké svetlozelené sfarbenie. Presne po 6 minútach čo najrýchlejšie pripipetujeme do titračnej banky V 1 ml roztoku chloridu ortuťnatého, čím zastavíme enzýmovú reakciu. Zaznamenáme spotrebu HCl počas enzýmovej reakcie (spotreba v₁). Potom pridáme ten istý objem chloridu ortuťnatého do banky S₂. Do oboch baniek ďalej prikvapneme po 9 kvapiek metylčervene a 6 kvapiek brómkrezolovej zelenej a obsah banky S₂ titrujeme do červeného sfarbenia. Odčítame spotrebu (spotreba s) a pokračujeme v titrácii obsahu banky V do rovnakého červeného sfarbenia (spotreba v₂).</p> <p>Vyššie uvedený postup je stručne načrtnutý v nasledujúcej tabuľke.</p>					
TABUĽKA 4.7		S₁	S₂	V	poznámky k V
ureáza	[ml]	2	2	2	
brómtymolová modrá		10 kv.	10 kv.	10 kv.	
destilovaná H ₂ O	[ml]	10	10	–	
1,44 % močovina	[ml]	–	–	10	rýchlo pripipetovať, zamiešať a zaznamenať čas
				titrovať 6 minút na svetlozelené sfarbenie v S₁	zaznamenať spotrebu v₁
HgCl ₂	[ml]	–	1	1	rýchlo pripipetovať po 6 minútach
metylčereveň		–	9 kv.	9 kv.	
brómkrezolová zelená		–	6 kv.	6 kv.	
			titrovať do červeného sfarbenia	titrovať na červené sfarbenie v S₂	zaznamenať spotrebu v₂
			zaznamenať spotrebu s		
<p>Množstvo rozštiepenej močoviny je úmerné objemu spotrebovanej HCl:</p> $V_{\text{HCl}} = v_1 + v_2 - s \quad (1)$ <p>Hodnota V_{HCl} pre 1,44 % močovinu má byť v rozmedzí 3,5 – 5,5 ml. Ak je vyššia, reakciu necháme prebiehať len 3 minúty. Naopak, ak je nižšia, reakciu necháme prebiehať 12 minút.</p> <p>Rovnakým spôsobom uskutočníme sériu stanovení s roztokmi močoviny s koncentraciami 2,5 %; 2,0 %; 1,0 %; 0,72 %; 0,36 %; 0,18 % a 0,09 %. Hodnota V_{HCl} pri týchto koncentráciách už môže byť mimo spomínaný rozsah 3,5 – 5,5 ml. Slepé pokusy (S₁ a S₂) slúžia pre farebné porovnanie aj pri ďalších koncentráciách močoviny (nie je nutné opakovať ich pre každú koncentráciu osobitne).</p>					
Vyhodnotenie:	<p>Výpočet koncentrácie ureázou rozštiepenej močoviny Koncentráciu rozštiepenej močoviny vypočítame podľa vzťahu:</p> $c_{\text{močovina}} = \frac{c_{\text{OH}^-}}{2} = \frac{1}{2} \cdot \frac{c_{\text{HCl}} V_{\text{HCl}}}{V_{\text{OH}^-}} \quad (2)$ <p>kde $c_{\text{HCl}} = 0,03 \text{ M}$, $V_{\text{OH}^-} = 10 \text{ ml}$ a V_{HCl} predstavuje objem spotrebovanej HCl,</p>				

vyčíslený zo vzťahu (1).

Počiatočnú rýchlosť reakcie (v) vypočítame ako podiel koncentrácie rozštiepenej močoviny a času:

$$v = \frac{c_{\text{močovina}}}{t} \quad (3)$$

kde $t = 6$ min, resp. 3 alebo 12 min.

Príklad výpočtu molárnej koncentrácie 2,5 % močoviny

$$w = 2,5 \text{ g}/100 \text{ ml} = 25 \text{ g}/\text{dm}^3$$

$$M_r(\text{močovina}) = 60,1 \text{ g}/\text{mol}$$

$$c_{2,5\%} = \frac{w}{M_r} = \frac{25 \text{ g}/\text{dm}^3}{60,1 \text{ g}/\text{mol}} = 0,42 \text{ M}$$

Určenie $V_{\max}$ a K_m pre štiepenie močoviny ureázou

Z Michaelisovej teórie je možné odvodiť základnú kinetickú rovnicu pre enzýmové reakcie, rovnicu **Michaelisa a Mentenovej**:

$$v = \frac{V_{\max} \cdot [S]}{K_m + [S]} \quad (4)$$

kde v je počiatočná rýchlosť enzýmovej reakcie pri danej koncentrácii substrátu S ,

$V_{\max}$ je maximálna rýchlosť, akou môže reakcia prebiehať pri danej koncentrácii enzýmu a

K_m je Michaelisova konštanta, ktorá je mierou afinity enzýmu k substrátu.

Ak v rovnici (4) dosadíme $v = \frac{1}{2} V_{\max}$, získame vzťah:

$$K_m = S \quad (5)$$

z ktorého vyplýva, že K_m má rozmer koncentrácie ($\text{mol} \cdot \text{dm}^{-3}$, resp. M) a rovná sa takej koncentrácii substrátu, pri ktorej sa počiatočná rýchlosť reakcie rovná práve polovici maximálnej rýchlosti. Týmto spôsobom možno vypočítať Michaelisovu konštantu z merania reakčnej rýchlosti pri rôznych koncentráciách substrátu. Problematické je určenie konštanty $V_{\max}$, pretože mnoho enzýmov je inhibovaných koncentraciou substrátu, takže teoretickú hodnotu $V_{\max}$ prakticky vôbec nemožno dosiahnuť. Preto bolo navrhnutých niekoľko iných spôsobov stanovenia konštanty, z ktorých najbežnejšia je metóda podľa **Lineweavera** a **Burka**, ktorá vychádza z prevrátenej formy rovnice (4):

$$\frac{1}{v} = \frac{K_m}{V_{\max}} \cdot \frac{1}{[S]} + \frac{1}{V_{\max}} \quad (6)$$

Závislosť $\frac{1}{v}$ od $\frac{1}{[S]}$ je lineárna, preto ak sa nanesú výsledky uvedenej série meraní v tomto súradnicovom systéme a získanými bodmi sa preloží priamka, po-

tom úsek na osi $\frac{1}{v}$ sa rovná $\frac{1}{V_{\max}}$ a úsek na osi $\frac{1}{[S]}$ sa rovná $-\frac{1}{K_m}$.

Recipročné hodnoty rýchlosti ($\frac{1}{v}$; vid' rovnica 3) vynesieme do grafu oproti recipročným hodnotám pôvodnej koncentrácie močoviny ($\frac{1}{[S]}$; vid' vzorový

	výpočet molárnej koncentrácie 2,5 % močoviny). Zistíme priesečníky priamky s osami x a y a vypočítame hodnoty $V_{\max}$ a K_m .
Záver:	Uvedieme hodnoty $V_{\max}$ a K_m pre štiepenie močoviny ureázou pri daných podmienkach (laboratórna teplota, neutrálna pH).